

12. Константинова Н.Л. Иноязычные заимствования и система языка (на материале англоязычной лексики в финансово-экономической терминосистеме немецкого языка) / Н.Л. Константинова // Филологические науки. – 1999. – № 2. – С. 86-92.
13. Duden Deutsches Universalwörterbuch. – L., völlig neu bearb. U. stark, erw. Aufl. – Mannheim et al.: Dudenverlag, 1989. – 1816 S.

Анотація. В рамках порушеної в даній статті проблематики та отриманих результатів можна намітити перспективу подальших досліджень. Пізнання людиною навколишнього світу та вдосконалення суспільства є безперервним процесом, у ході якого зазнають постійної трансформації зв'язки мовної системи з позамовною реальністю. Постійним є її вдосконалення відображення зовнішнього світу в словах, уточнення мовної картини світу. В сучасну епоху бурхливого суспільного розвитку постійно виникають нові зовнішні імпульси, що стимулюють розвиток лексико-семантичної системи мови та диктують необхідність звернення лінгвістів до лексичних процесів, реєстрації словникових змін та моделювання розвитку словникового складу мови. Велике значення має, на наш погляд, також процедура кодифікації сучасних вокабулярних інновацій словниками різних типів.

Ключові слова: економічна лексика, неологізм, динамічні процеси, інтернаціоналізація лексики.

Summary. Within the framework of the touched in the given article problem and the received results it is possible to draw the prospect of further researches. Cognition of the environment and perfection of the society by a man is a continuous process, during which the links of the linguistic system with extralinguistic reality are under constant transformation. Perfection of outer world reflection with the help of words and clarification of the linguistic worldview is permanent. Nowadays in the epoch of great public development new external impulses are constantly arising. They stimulate the development of the lexical and semantical language system and dictate the necessity of appealing to the lexical processes, registration of dictionary changes and design the development of dictionary composition of the language. In our opinion a considerable interest represents coding of modern vocabulary innovations by the dictionaries of different types.

Key words: economic vocabulary, neologism, dynamical process, internationalization of vocabulary.

УДК: 81'373.7:811.161.2'282.2

КОВАЛЕНКО Н. Д.

ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СЛОВНИКА НАРОДНИХ ПОРІВНЯНЬ

У повсякденній діяльності народ витворює та розкриває багатство своєї мови, свого самобутнього розуму, незвичайної та багатой творчої фантазії, тому слово є носієм не тільки певного значення, але й попереднього досвіду людини і всієї нації.

Дослідження проблематики порівнянь у говірковому мовленні має особливе значення для розв'язання й обґрунтування низки теоретичних питань мовознавства й діалектології зокрема. Вивчення закономірностей та особливостей функціонування стійких порівнянь, їх проєкції на цілий текст завжди буде актуальним з огляду на специфіку живого народного мовлення, а особливо тим, що «переважання експресивності над предметно-логічним наповненням змісту фразеологізмів, намагання постійно підтримувати її в мовленні, викликає необхідність поповнення й оновлення фразеологічного фонду» [6, 5].

Вагомий внесок у систематизацію та збереження фразеологічного фонду окремих говірок української мови зробили Г. Аркушин [1], Н. Вархол, А. Івченко [2], В. Ужченко, Д. Ужченко [8], М. Доленко [5], В. Чабаненко [10]. Цінним є лексикографічний досвід укладання словників народних порівнянь: 1) зведених В. Мокієнка, Т. Нікітіної [7] (на матеріалі російської мови), О. Юрченка, А. Івченка [11]; 2) регіональних Г. Доброльожі [3; 4].

Стійкі народні порівняння Поділля не були предметом окремих наукових досліджень. Мета цієї праці – лексикографічно представити розмаїття стійких народних порівнянь з їх варіантами різного типу й синоніми у говірках Західного Поділля. Нижче подаємо фрагмент словника.

В основі образності народних фразеологізмів лежать спостереження над природою, тваринами, а найбільше – над життям і поведінкою людини. Найуживанішими в усному мовленні є традиційні народні порівняння, виражені компаративними фразеологізмами, у яких образними конкретизаторами виступають назви явищ природи, тварин і рослин, звичні в побуті предмети. Така група сталих висловів скерована на побудову порівняння реальної схожості. За традиційною народнорозмовною моделлю, наприклад, побудовані сталі порівняння на позначення поняття ‘дуже худий (худя)’: *худий як дошка / тр'ісочка / пати^дчок / г'іл'а / бади^длина / дошка / скіпка; су^дха як доска / тр'іска, тошча як тр'іска, худя як тичка / дрімба.*

За матеріалами, записаними на території Західного Поділля, кількісно переважають сполучникові порівняння, серед яких розмежуємо порівняльні звороти (компоненти простого речення) та підрядні порівняльні речення. Сполучники *як, наче, мов, ніби* є традиційними для української мови й слугують засобом зв'язку між основою та показником порівняння; статус діалектних мають сполучники: *шо* у значенні ‘як’, *таньби*, що вживається у значенні ‘так ніби’ і є яскравим прикладом явища *алегроформи* – скорочені і стягнені форми слів та словосполучень, що виникають у розмовному мовленні при прискореному темпі мовлення (з додатковими чинниками емоційного характеру) [9, 18].

У функції розгорненого порівняння в складних реченнях можуть виступати підрядні порівняльні речення, які приєднуються до головного сполучниками *як, наче, мов*. Зазначимо, що кількісно у цій групі переважають конструкції з часткою *як*, наприклад: *шос' та^ке л'анне як дурний з гори з б'їжит* ‘говорити нісенітницю’; *як горох с торби сине^дце* ‘багато говорити’.

“Матеріали до словника народних порівнянь у західноподільських говірках” складаються зі вступної статті, списків скорочень назв населених пунктів та інформаторів, словникових статей. У матеріалах подано зафіксовані протягом 1995 – 2008 років сталі вислови у населених пунктах Західного Поділля, зокрема в селах Борщівського р-ну Тернопільської обл., Волочиського, Чемеровецького, Кам'янець-Подільського, Дунаєвецького, Віньковецького, Городоцького, Новоушицького р-нів Хмельницької обл.

Запис виконувався за спеціально складеною програмою, що налічує 180 питань, пов'язаних із фізичним життям, психічним станом, поведінкою та діяльністю людини. За нашими даними, у складі таких фразеосемантичних полів помітно переважають порівняльні конструкції серед інших структурно-семантичних типів фразем (номінативних, дієслівних, ад'єктивних і адвербіальних).

Реєстр словникових статей пропонованих матеріалів укладений за алфавітом буквених знаків заголовних слів – переважно іменникових компонентів фразем. Отже, словникова стаття має таку будову: 1) заголовне слово; 2) фраземи з усіма наявними варіантами, поданими через виділену скісну лінію (синоніми подаються окремими статтями); 3) тлумачення семантики; 4) умовні назви населених пунктів, де зафіксовано фразему.

Фраземи тлумачаться переважно на першій за рахунком іменник у називному відмінку однини. Якщо іменник у складі фразеологізму відсутній, то тлумачення подається на іншу частину мови в такому порядку: прикметник, дієслово, займенник, числівник, прислівник.

Відсилання зроблено на усі іменники, що входять до складу фраземи. У випадку, якщо у виразі наявні два чи більше іменникові компоненти, значення подається лише в першому, а в наступних – посилання див.

Якщо до складу фразем входять факультативні компоненти або наявний обов'язковий для розуміння значення фраземи компонент контексту, то ці компоненти подаються відповідно через розрядку або курсивом. Явище полісемії спостерігаємо переважно у суміжних говірках, тому кожне окреме значення позначається цифрою з крапкою.

ЖАБА: наб^драти^дс' як жаба мулу ‘випити багато спиртних напоїв’ (Зел, Злч).

на^ддути^дс'а як жаба ‘виявляти незадоволення’ (Плп).

на^ддути^дс'а як жаба на дошч ‘виявляти невдоволення’ (Дер).

в^дитр'ішчи^дтис'а як жаба з воче^д рету ‘дивитися, широко відкривши очі’ (Корм, Мих).

ди^двити^дс'а як жаба на с'в'ітло ‘розгубитися; дивитись і не бачити’ (Кур).

ЗАЄЦЬ: бо^дїати^дс'а як зайец бубна ‘дуже боятися’ (Злч).

як заїцев'і стоп с'іг'нал ‘не потрібний’ (Нів).

ЗАТИРКА: ўче^дпити^дс'а як дурний до зати^дрки ‘дуже старатися’ (Чр).

ЗЕМЛЯ: як під земл'у п'іти ‘пропасти; зникнути’ (Корм, Мих).

ЗУБИ: ш^дк'іри^дти^д зуби як пес до со^дломи ‘сміятися, показуючи зуби’ (Плп) / ш^дч'іри^дти^д ~ (Рахн) / ш^дчи^дри^дти^д ~ (Лсв).

виш^дк'іри^дти^д зуби як пес до шушлаўка ‘сміятися, показуючи зуби’ (Цик).

ш¹чири¹ти |зуби йак пес до куку¹рузи ‘сміятися, показуючи зуби’ (Плп, Кур).
 ІНДИК: на¹дути¹с’а йак ін¹д’ук 1. ‘виявляти незадоволення, сердитися’ (Дзел, Кар, Ктг) / ~ йе¹ндик (Зар) / ~ йендик (Влн). 2. ~ індик ‘чванитися, зазнаватися’ (Км, СУ) / на¹дуїс’і ~ (Ярм).
 набур¹моси¹ти¹с’а йак ін¹д’ук ‘виявляти незадоволення, сердитися’ (Корм).
 ІСТУКАН: мо¹у¹чит йак істу¹кан ‘про німу людину’ (Скл).
 ЙТИ: їде йак ш¹тири ї¹куп’і ‘дуже гладкий’ (Злч).
 КАБАН: с¹тати йак ка¹бан ‘погладшати’ (Корм).
 ї¹пас:’а йак ка¹бан ‘погладшати’ (Нг).
 КАЗАТИ: ка¹же йак по¹писаному ‘говорити грамотно’ (Клб).
 КАМІНЬ: ка¹нути йак ка¹м’ін’ ї¹воду ‘пропасти’ (Корм, СУ).
 п’і¹ти йак ка¹м’ін’ ї¹воду ‘пропасти’ (Цик, Плп, СУ).
 та¹лапати йак ка¹ме¹нем ї¹воду ‘говорити незрозуміло’ (Влн).
 КАПУСТА: за¹кача¹н’іти йак ка¹пу¹ста на мо¹ро¹з’і ‘замерзнути’ (Злч).
 КАПШУК: на¹дути¹с’а йак ка¹пшук ‘виявляти невдоволення’ (Лсв).
 КАЧАН: за¹мерзнути йак ка¹чан ‘дуже замерзнути’ (Кдр, Чр, СУ).
 зако¹ц’аб йак ко¹чан ‘дуже замерзнути’ (Виг).
 КАЧЕЧКА: і¹ти йак ка¹че¹чка ‘про людину, яка шкутильгає’ (Чр).
 КИСЛИЦІ: скри¹ви¹с’а йак н’і¹би кис¹лиц’ най¹їс’а ‘мати незадоволене обличчя’ (Остр).
 КИШКИ: хо¹дити йак бе¹с ки¹шок ‘дуже худий’ (Злч).
 КІЛОК: ви¹сит’ йак на к’і¹лку ‘про одяг на худій людині’ (Кдр).
 КІНЬ: б’і¹хти йак к’ін’ ‘швидко бігти’ (Чр).
 сто¹йати йак к’ін’ ‘непорушно стояти’ (МО).
 КІСТКА: с¹тати йак к’і¹стка ї¹горл’і ‘набридати’ (Злч).
 КІТ: жи¹ти йак к’і¹т на п’ї¹цу ‘безтурботно жити’ (Кос).
 йак к’і¹т наплака¹ў ‘мало’ (Вар, Бл, Мк, Слм, Січ, Куг).
 заробити йак к’і¹т наплака¹ў ‘мало заробити’ (Осл, Слоб, Нс, Став, Кдр, Скл, Сутк, См, Цик, Злч, МК, Плп, Кад, Дер, Кос, ПХ).
 гр¹исти¹с’а йак к’і¹т с псом ‘сваритися’ (Кос).
 жи¹йут’ йак к’і¹т зо со¹бакою ‘мати погані стосунки’ (Скл).
 дер¹ти¹с’а йак ко¹ти ‘сваритися’ (Плп).
 по¹цапатис’ йак ко¹ти ‘посваритися’ (Скл).
 хо¹т’іти йак к’і¹т сала ‘дуже хотіти’ (См).
 ви¹лежувати¹с’ йак к’і¹т на пе¹ч’і ‘багато спати’ (Дун).
 КІТКА: ди¹вити¹с’а йак к’і¹тка на ми¹шу ‘ласо, пристрасно дивитися’ (Чр).
 КЛЕПКА: с:уну¹с’а с к¹лепки йак пес с:о¹ломи ‘втратити розум’ (Кос).
 КОБИЛА: мо¹лоти йак ко¹била хво¹стом ‘базікати’ (Шидл).
 ре¹го¹тати йак ко¹била ‘дуже сміятися’ (Скл, Влн, Чр).
 заробити¹с’а йак на здо¹хл’ї ко¹бил’і ‘мало заробити’ (Влн).
 КОГУТ: с¹п’ри¹їс’і йак ко¹г¹ут ‘виявляти незадоволення, сердитися’ (Кур).
 ре¹не¹туїє йак ко¹гут ‘кричати’ (Кдр).
 КОЗА: хо¹т’іти йак ко¹за на й¹армарок ‘не хочеться’ (Внк).
 на¹бити йак Сидорову ко¹зу ‘дуже тяжко побити’ (Кдр).
 ска¹кати йак ко¹за ‘бешкетувати’ (Сутк).
 йак ко¹з’і н’їж ‘не потрібний’ (Сутк).
 КОЗЕЛ: ї¹пертис’ йак ко¹зел ‘впертий’ (Сутк).
 КОЛЕСО: йак п’ї¹яте ко¹ле¹со до во¹за ‘не потрібний’ (Слоб, Вер, МК, Влн) / ~ ї¹во¹з’і (Нг, СГ).
 КОЛОДА: гр¹охнутис’а йак ко¹лода ‘впасти від перевтоми’ (Остр).
 г¹нити йак ко¹лода ‘ледачий’ (Ярм).
 КОНЯКА: ір¹жати йак ко¹н’ака ‘голосно сміятися’ (Слоб).
 КОПИЦЯ: зро¹билас’а йак ко¹пиц’а ‘погладшала’ (Влн).
 КОРОВА: розро¹стис’а йак ко¹рова ‘погладшати’ (Вар, СУ).
 рос¹пасти¹с’ йак ко¹рова ‘погладшати’ (Сахк).
 зро¹билас’а йак ко¹рова ‘погладшати’ (Ктг).
 хо¹ди¹т’ йак ко¹рова ‘дуже товста’ (Злч).
 то¹їста йак ко¹рова ‘дуже товста’ (Злч).
 глад¹ка йак ко¹рова ‘дуже товста’ (Нг).
 розл’а¹г¹тис’а йак ко¹рова ‘лежати, нічого не робити’ (Нг).
 к’ру¹ти¹ц’і йак ко¹рова на мо¹ту¹ску ‘не змогти пригадати’ (Кур).
 ви¹тр’ішчи¹ти¹с’а йак ко¹рова ‘пильно спостерігати, не кліпаючи’ (См).
 ре¹в’іти йак ко¹рова ‘голосно плакати’ (Вар, Лсв, Корм, См, Злч, Дер, СУ) / |ревати ~ (Внк, Остр).
 ш¹л’ухати йак ко¹рова ‘голосно плакати’ (Дер).
 на¹пити¹с’а йак ко¹рова во¹ди ‘випити багато алкогольних напоїв’ (Внк).
 назо¹лити¹с’а йак ко¹рова во¹ди ‘випити багато алкогольних напоїв’ (Влн).

|п^лити йак ко|рова во|ду ‘багато і часто випивати’ (Внк).
 та|лапати йа|зиком йак ко|рова хвос|том див. ЯЗИК.
 на|жергис’а йак ко|рова ‘багато з’їсти’ (Вар).
 КОЦЮБА: |висохла йак коц’у|ба ‘схуднути (про жінку)’ (СУ).
 КОШАРА: зро|билас’а йак ко|шара ‘погладшати’ (Влн).
 КРЕТ: с’л’і|пий йак крет ‘людина з вадами зору’ (Внк).
 КРОКІШ: зб’л’іднути йак к’рок’іш ‘відчувати страх’ (Влн).
 КРОПИВА: хо|г’іти йак |голому ў кро|пиву ‘не хотіти’ (Жовт, Вер).
 КУЛЯ: |лет’іти йак ку|л’а ‘швидко бігти’ (Влн).
 КУПЛЬ: с|пати йак п’іс’л’а |купе”л’у ‘міцно спати’ (Злч, Осл) / ~ по |купе”л’і (Км) / спл’е йак по
 |купе”ли (Ів, Жовт).
 КУРКА: |жити йак |мел’никова |курка ‘заможно жити’ (Злч).
 КУРЧА: с’л’і|пий йак кур|ча ‘про людину з вадами зору’ (Плп).
 дур|ний йак ба|ран ‘дурний’ (10).
 ЛАСТИВКА: |чемна йак |ласт’іўка ‘порядна, вихована’ (Влн).
 ЛЕБІДЬ: стра|ждайе йак |леб’ід’ за ле”б’іткоїу ‘сумувати за коханою людиною’ (Скл).
 ЛИПА: го|лодна йак |липа ‘дуже голодна’ (Влн).
 ЛИПКА: об|дерти йак |липку кого ‘довести до біди’ (Влн).
 ЛИС: |виг’агнути”с’ йак лис ‘лежати, нічого не робити’ (МО).
 та|кій ро^(в) |зумний йак лис ‘дуже розумний’ (МК).
 об|леслий йак лис ‘бути улесливим’ (Ктг).
 |хитрий йак лис ‘дуже хитрий’ (Ярм, Ор, Циб).
 ЛИСТ: тру|сити”с’а йак о|синовій лист ‘відчувати страх’ (Злч).
 ЛІД: росто”пійс’а йак л’ід 1. ‘соромитися’ (Скл). 2. ‘подобрішати’ (ПО, Жовт, Коз).
 ЛІС: кри|чит’ йак ў |л’іс’і ‘голосно говорити, кричати’ (Кдр).
 МАК: поче”рво”н’іти йак мак ‘почервоніти від сорому’ (Жовт).
 МАКОВИННЯ: с|пати йак мако|вин’а на |пити”с’а ‘міцно спати’ (Злч, Внк).
 МАКОГІН: |лисий йак мако|г’ін ‘зовсім нема волосся на голові’ (Кдр).
 МАРКО: т|луми”ти”с’а йак Мар|ко по |пекл’і ‘бешкетувати’ (Вр) / ~ на |пекл’і (Чр).
 МАСЛО: так |робит’ йак по |маслу ‘старатися’ (См).
 ска|зати йак |маслом помаст|тити ‘улесливо говорити’ (МК).
 йак |булка ў |мас’л’і див. БУЛКА.
 ку|пати”с’а йак сир ў |мас’л’і див. СІР.
 |жити йак ва|реник ў |мас’л’і див. ВАРЕНИК.
 |плавати йак пи”р’іг ў |мас’л’і див. ПІРИГ.
 |жити йак пи”р’іг ў |мас’л’і див. ПІРИГ.
 МЕД: го|ворити йак |медом |мазати ‘улесливо говорити’ (ПХ).
 ска|зати йак |медом мас|тити ‘улесливо говорити’ (Кур, Нг) / ~ помаст|тити (Зел) / ~ намаст|тити
 (Рахн).
 захо^(в) |г’іти йак |меду ў с|пас’іўку ‘дуже хотіти чогось’ (Дер).
 МЕДОК: го|ворити моў ме”док ва|рити ‘улесливо говорити’ (Кос).
 МІХ: со^(в) |п’іти йак ко|вал’с’кий м’іх ‘важко дихати’ (Внк, Км, Ктг, Жов).
 |дихати йак ко|вал’с’кий м’іх ‘важко дихати’ (Злч, Ктг).
 |н’іби м’іх гуд’іти ‘важко дихати’ (Кос).
 МІШОК: сивий |н’іби на |него хто |виг’іпаў м’ішок ‘посивіла людина’ (МК).
 |бомкнути йак м’ішок ‘впасти’ (Ктк).
 |меле йак з м’ішка ‘багато говорить’ (Січ).
 МОЛОКО: |вурди”ти”с’а йак мо|локо ‘кривитися, виявляти незадоволення’ (Злч, Км, Кар, Став, Ярм,
 Баг, Крив) / |вурди”ти”с’і ~ (Цик).
 йак квас|не мо|локо ‘кривити обличчя; виявляти незадоволення’ (Плп).
 |б’ілий йак мо|локо ‘сивий’ (Виг, Слоб).
 поб’і|л’іти йак мо|локо ‘посивіти’ (Ктг, Ярм, Січ, Куг).
 скис йак мо|локо ў бан’а|ку ‘скривитися’ (Ктг).
 |дутис’а йак мо|локо ‘сердитися’ (Ор).
 йак мо|локом об|лили ‘сивий’ (СГ, Нс).
 МОНАСТИР: п’ід|вести йак дур|ного п’ід мо|настир ‘завдати неприємностей, обманути’ (СУ).
 МОШКО: заро|бити йак |Мошко на |мил’і ‘мало заробити’ (Цик, Нг, СГ, Остр).
 заро|бити йак |Мошко на |перц’і ‘мало заробити’ (СУ) / ~ на |перце”в’і (Влн).
 доро|бити”с’а йак |Мошко на |перце”в’і ‘бідувати’ (Влн).
 МУМІЯ: моў|чати йак |мум’іа ‘мовчати’ (Злч).
 МУХА: кру|тити”с’а йак |муха в ок’роп’і ‘бути заклопотаним’ (Сахк).
 наб|ридливий йак |муха ‘надокучливий’ (Злч, Остр).
 на|доїдливий йак |муха ‘надокучливий’ (Ор).

слап^кий йак^к муха^к ‘не мати сили’ (Корм).
соний йак^к муха^к ‘хотіти спати’ (Сахк).
ходити йак^к сона^к муха^к ‘хотіти спати’ (Км).
йак^к муха^к ў^к спас^к іўку^к ‘зла людина, сердита’ (Кар).
НАВІЖЕНИЙ: лег^к іти йак^к нав^к іжений^к ‘швидко бігти’ (Злч).
кри^к чит йак^к нав^к іжений^к ‘кричати’ (Лсв).
ре^к пе^к туйе йак^к нав^к іжений^к ‘кричати’ (Кур).
НАМУЛ: ўстригнути йак^к ў^к на^к мул^к і ‘потрапити в скрутну ситуацію’ (Злч).
НЕБОЖКА: плести йак^к не^к бошка^к но^к гами ‘говорити дурниці’ (Лсв).
НЕНОРМАЛЬНИЙ: ре^к пе^к тувати йак^к не^к норм^к мал^к ний^к ‘кричати’ (Корм).
НЕЧИСТА: ходити йак^к не^к ч^к іста ‘бешкетувати’ (Лсв).
НИТКА: тон^к кий йак^к нитка^к ‘дуже худий’ (Злч).
НИЖ: ска^к зати йак^к но^к жем^к в^к ідр^к ізати ‘різко сказати’ (МК, Кос) / ~ но^к жом^к ~ (Циб).
йак^к но^к жем^к у^к серце ‘різко сказати’ (СУ).
ўз^к аў^к йак^к но^к жом^к ‘різко сказати’ (Км).
НІЧ: набур^к моси^к ти^к с^к йак^к н^к іч ‘виявляти незадоволення’ (МО).
темний йак^к н^к іч ‘дурний’ (Скл).
НОГИ: ноги т^к аг^к нути йак^к п^к ідволок^к і ‘дуже втомитися’ (Влн).
кри^к чати^к н^к іби хто на^к ногу наступ^к ію ‘голосно кричати’ (Злч).
т^к аг^к нути^к ногу йак^к риба^к ‘кульгати’ (Рахн).
НЯВКА: ста^к ти йак^к н^к аўка^к ‘схуднути’ (Кос).
ОБУХ: йак^к обухом^к по голо^к в^к і ‘несподівано, зненацька’ (Кдр).
ОКО: вилупити оч^к і йак^к зар^к ізаний ба^к ран ‘широко відкрити очі від здивування’ (Ктг).
вир^к ішчи^к ти оч^к і йак^к жаба^к з воче^к рету ‘здивуватися’ (МК).
моў^к оч^к і пе^к ле^к нойу пок^к рило ‘нічого не бачити’ (Нів).
ОКРІП: бу^к ти н^к іби на вок^к роп^к і ‘дуже хвилюватися’ (Плп).
ОСА: л^к ута йак^к оса^к ‘зла, сердита’ (Влн).
ОСЕЛ: ўпи^к рати^к с^к а йак^к осел^к ‘відмовлятися’ (Кад, Вар, Куг, Нів, Ярм, СУ).
ў^к пертий йак^к осел^к ‘дуже впертий’ (Злч, СУ, СГ, Крив, Нг, Січ, Дов, Ор, Ктк).

Отже, важливість та актуальність ідеографічного опису сталих народних висловів є незаперечними. Усне діалектне мовлення є багатосистемним явищем, потребує ґрунтовних досліджень, удосконалення методик опису, а особливо укладання територіальних словників лексики та фраземіки.

Список використаних джерел

1. Аркушин Г. Сказав, як два зв'язав: Народні вислови та загадки із Західного Полісся і західної частини Волині / Григорій Аркушин. – Луцьк-Люблін, 2003. – С. 76-133.
2. Вархол Н., Івченко А. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини [уклад. : Н. Вархол, А. Івченко]. – Пряшів, 1990. – 160с.
3. Доброльожа Г. Ідеографічний словник поліських народних порівнянь з компоративними об'єктами – назвами тварин [уклад. : Г. Доброльожа]. – К. : Вид-во «Волинь», 1997. – 53 с.
4. Доброльожа Г. Красне слово – як золотий ключ : Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій [уклад. : Г. Доброльожа]. – Житомир: Вид-во «Волинь», 2003. – 160 с.
5. Доленко М.Т. Матеріали для словаря діалектних фразеологізмів Подолія / М.Т. Доленко // Вопр. фразеології. Тр. СамГУ. – Самарканд, 1975. – Вып. 272. – № 8. – С. 131-161.
6. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология / В.М. Мокиєнко. – М. : Высшая школа, 1989. – 288с.
7. Мокиєнко В.М., Никитина Т.Г. Большой словарь русских народных сравнений / В.М. Мокиєнко, Т.Г. Никитина. – М. : ЗАО «ОЛМА Медия Групп», 2008. – 800 с.
8. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2002. – 263 с.
9. Українська мова: Енциклопедія [Редкол. : Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П. Зяблюк та ін.]. – К. : «Укр. енцикл.», 2000. – С.18.
10. Чабаненко В.А. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини / Віктор Чабаненко. – Запоріжжя, 2001. – 201с.
11. Юрченко О.С., Івченко А.О. Словник стійких народних порівнянь / О.С. Юрченко, А.О. Івченко. – Харків : «Основа», 1993. – 176с.

Анотація. Актуальним для сучасної діалектології залишається систематизація та опис фраземіки всіх українських говорів.

У розвідці запропоновано матеріал до Словника стійких народних порівнянь, записаний на території Західного Поділля. Схарактеризовано основні принципи побудови лексико-графічних статей.

Ключові слова: стійкі народні порівняння, західноподільські говірки.

Summary. The systematization and description of phrasemics of Ukrainian dialects very relevant for dialectology modern.

In the research work the material for Vocabulary of constant folklore comparisons, written in the territory of Western Podill'a is presented. The main principles of lexicographic articles structure are characterized.

Key words: constant folklore comparisons, Western Podillia dialects.

УДК 811.161.2'367:821.161.2-3.P1/7.08

Козак Р.В.

**ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ПОРІВНЯЛЬНИХ
КОНСТРУКЦІЙ В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО
(психологічна драма “Гудзик”:
мова оригіналу та переклад російською мовою)**

Лінгвістичні дослідження кінця ХХ початку ХХІ століття характеризуються насамперед підвищеною увагою до ролі людського фактора у процесі пізнання світу та розуміння мовної картини світу. Це виправдано тим, що мовна картина світу виражає специфіку людини, її буття, духовного світу, взаємовідносин зі світом. Проте, кожна людина по-своєму споглядає світ, тому й відчуває і розуміє його індивідуально, що особливо є притаманним для письменника, його творчості, його творення.

Мова репрезентує не тільки особливості концептуалізації окремої особистості, але й “національний дух” (за В. фон Гумбольдтом) і взаємопов’язану з ним індивідуальну мовотворчість окремих особистостей. Такою є, на наше переконання, мовотворчість сучасної письменниці Ірен Роздобудько та, зокрема, її психологічної драми “Гудзик”, що в антропологічному аспекті примушує замислитись “над такими філософськими екзистенціальними проблемами на кшталт сенсу життя, любові, зради, самотності” [2] .

Кожна мова має універсальні засоби, що увиразнюють її, підсилюють експресивність, образність тексту, часто стають домінують того чи того твору, а, інколи, і національного стилю в цілому. До таких експресивних засобів належить категорія порівняння. Тому темою дослідження ми обрали “Прагматичний аспект експресивності порівняльних конструкцій в художньому мовленні Ірен Роздобудько (психологічна драма “Гудзик”: мова оригіналу та переклад російською мовою)”. Вплив на інтелектуальну, емоційну і вольову сферу особистості реципієнта (адресата, читача) підсилюється порівнянням як засобом експресивності, з огляду на що визначена тема дослідження є **актуальною**.

Метою нашого дослідження є обґрунтування думки, що інтерес до проблеми експресивності, який виник в останні десятиліття, мотивується увагою до особистості мовця чи, точніше, до опису мови як засобу впливу на особистість мовця, на його поведінку і внутрішню духовну діяльність, мовну картину світу; аналіз порівняльних конструкцій української та російської мов для виявлення спільного та виокремлення відмінного у мовних етнічних картинах – українській та російській, зумовленого специфікою світобачення українців та росіян.

Завданнями нашого дослідження є:

1. З’ясувати мовні засоби, що забезпечують експресивність функціонування порівняльних конструкцій.
2. Проаналізувати найхарактерніші особливості експресивної функції порівнянь української та російської мови, на предмет виокремлення спільних та відмінних ознак.

Матеріалом дослідження нам слугувала психологічна драма Ірен Роздобудько за виданнями: Роздобудько І. Гудзик. – Харків: Фолио, 2008. – 222с; Роздобудько И. Пуговица: Психологическая драма: Пер. с укр. – Харьков: Фолио, 2008. – 218 с.